

HERINNERINGEN AAN LOUIS PASTEUR

DOOR

R. S. TJADEN MODDERMAN.

Ter aanvulling van 't levensbericht door dr. H. P. WYSMAN in den vorigen jaargang van dit tijdschrift van den beroemden franschen scheikundige gegeven, zal naar ik vertrouwd het volgende den lezer niet onwelkom zijn.

Toen in 1884 het internationaal geneeskundig congres te Kopenhagen zou gehouden worden, gaf dr. BONIFACIUS aldaar eenige losse schetsen van twaalf beroemde geleerden (waaronder van onzen DONDERS) die op 't congres verwacht werden. Ze verschenen eerst in *National-tidende* en kwamen daarna afzonderlijk uit onder den titel van *Legge-Kongressens Heroer*. (Helden van het Artsencongres.) Uit dat boekje, dat mij toevallig dezer dagen weer ter hand kwam, laat ik hier een uittreksel in vrije vertaling volgen van het artikel over PASTEUR.

De groote fransche chemicus heeft een zoon, die secretaris van legatie bij het fransche gezantschap te Kopenhagen is. Vertrouwend op de fransche minzaamheid legde ik een bezoek bij hem af en verzocht om eenige inlichtingen aangaande zijn beroemden vader.

Uiterst beleefd stelde hij mij in staat om een huiselijk en stellig geheel betrouwbaar beeld van PASTEUR te ontwerpen. Niet zoodra had ik het doel mijner komst genoemd, of hij geraakte in vuur en bracht mij voor zijn schrijftafel, boven 't welk een groot en fraai portret van zijn vader hing. Men gevoelde welk een voortreffelijke vader die geniale geleerde zijn moest, om zóó bemind te worden door zijn zoon. Zijn studeerkamer was geheel en al een tempel, gewijd aan

de vereering van den vader. Overal zag men herinneringen aan hem. Behalve 't groote portret, hingen er aan alle zijden nog kleinere; van een chiffonnière waren de laden opgevuld met artikelen en brochures over PASTEUR's leven en werken, en in de boekenkast stond alles wat hij zelf geschreven had en al de boeken over hem uitgekomen. En even bemind als deze man werd door zijn zoon, even gehecht was hij geweest aan zijn vader, een eenvoudigen braven landman (leerlooiër) uit het Jura-departement, die uit de Napoleontische oorlogen het kruis van 't Legioen van Eer had thuis gebracht.

Als gij mijn vader bezocht in zijn studeerkamer — zoo vertelde de zoon — dan zoudt gij verbaasd staan over de sobere inrichting. Langs de muren vier of vijf eenvoudige boekenkasten, opgevuld met wetenschappelijke werken en geschriften. Slechts ternauwernood is er voor zijn gast een stoel beschikbaar, wanneer hij zelf althans ook nog zal zitten. Nergens is er een voorwerp van weelde te zien. De eenige versiering van 't vertrek is een kopergravure, een jong meisje in rouwkleeren en met gevouwen handen, die de Elzas voorstelt. Deze hangt tusschen twee hooge ramen, die uitzien op den stillen tuin van de »école normale". Gij wilt weten hoe hij er uit ziet? Een 60-jarige man, tamelijk gezet, aan 't linkerbeen een weinig mank gaande. Het hoofd is schoon en krachtig gevormd, het teint bleek, de neus breed, een kort gehouden grijze baard bedekt het onderste deel van 't gelaat. Het opmerkelijkste daarvan is het breede, hooge voorhoofd dat ongewone energie verraadt en de kleine, vonkelende, levendige oogen.

Als PASTEUR niet werkt, 't zij in zijn laboratorium, 't zij in zijn studeerkamer, dan is hij in den huiselijken kring. Hij gaat niet anders uit dan om de zeldzame zittingen van de academie bij te wonen. Zijn echtgenoot is zijn vertrouweling; zij staat hem bij in zijn werk en fungeert als zijn secretaris.

Behalve dien zoon bij de legatie, heeft hij nog een dochter die met een talentvollen jongen schrijver gehuwd is, VALLERY-RADOT.

Hoe weinig hij gewend is uit te gaan, daarvan verhaalde de zoon mij een staaltje.

»Mijn zwager had hem eens overgehaald met hem mee te gaan naar het café Tortoni, (»Boulevard des Italiens") maar toen zij binnentraden en hij al de menschen daar zag, keek hij zeer verschrikt, en maakte haastig rechtsomkeert onder de woorden: »laat mij daarvan vrij, alsjeblieft."

Hij is een groot liefhebber van het theater, maar gunt zich hoogst

zelden den tijd er heen te gaan. In de laatste tien jaar is hij er drie of vier keer geweest. Bij wijze van schadeloosstelling leest hij 's avonds een klassieken franschen schrijver.

Gelijk zoo vele groote geleerden is hij om zoo te zeggen een groot kind; van een gemakkelijke naïveteit ten opzichte van kleinigheden in het dagelijksch leven. Zoo durft hij b. v. geen stukje brood te eten, zonder dat hij het zorgvuldig aan alle kanten afgeschraapt heeft. Want de korst is blootgesteld geweest aan de werking van de lucht en kan derhalve vol bacteriën zijn. Is het niet of die kleine, onzichtbare vijanden, die hij altijd door bestrijdt en overwint in zijn laboratorium, zich wreken willen door hem bang te maken, zoodra hij zich, ontdaan van zijn wapentuigen, als een gewone sterveling aan tafel zet? En die zelfde man onderzoekt met de grootste onverschrokkenheid den eenen dollen hond na den anderen en brengt kalm 't grootste deel van zijn leven door omgeven door de doodelijkste smetstoffen! A propos van zijn strijd tegen de hondsdolheid, waarmede hij zich het laatst met den bekenden uitslag had bezig gehouden, vroeg ik den zoon of hij daarover geen opgewonden brieven van zijn vader gekregen had. Hij lachte hartelijk en zei: »Wat, brieven schrijven, neen, daarvoor heeft mijn vader geen tijd. Hij schrijft bijna nooit.»

»Nu ja, maar iets zal hij daarover toch wel geschreven hebben.»

»Ja wel, hij schreef mij dat hij geslaagd en zeer tevreden was.»

Dat was dus alles, geen enkele sterke uitdrukking, geen triomfkreet, zelfs niet in een vertrouwelijken brief aan den zoon. Niets dan: »je suis très-content.»

Tot zoo verre dr. BONIFACIUS.

Toen onlangs in de fransche academie de heer BERTRAND namens dat achtbaar lichaam het nieuwe lid GASTON PARIS antwoordde op diens lofrede op PASTEUR, gaf hij 't volgend staaltje van des grooten mans waarheidsliefde.

In een woordenstrijd in de academie van wetenschappen had PASTEUR eens een tegenstander toegevoegd: »weet gij wat u ontbreekt? Gij verstaat de kunst van waarnemen niet. En, zich tot een tweede keerend: »en gij verstaat de kunst van wikken en wegen niet.»

Men was verontwaardigd over die krasse uitvallen en verscheidene leden protesteerden. PASTEUR zweeg een oogenblik en sprak toen op een anderen toon: »Ik heb mij in de hitte van den strijd te ver laten voeren.

Het spijt mij, dat ik zoo heftig ben geweest. Ik verzoek de collega's mijn verontschuldiging aan te nemen."

Men bewonderde die eenvoudige oprechtheid, toen PASTEUR voortging: »Ik heb mijn ongelijk erkend. Mag ik nu op een verzachtende omstandigheid wijzen? Al wat ik gezegd heb is waar, volkomen waar!"

Het antwoord was een hartelijk gelach, waarmee zelfs de gekrenkte tegenstanders instemden.

PASTEUR was geboren te Dôle, 27 Dec. 1822. Hij genoot zijn op-
leiding eerst in zijn geboorteplaats, (op school in niets uitmuntend,
behalve in teekenen) dan te Arbois en te Besançon, tot dat hij in
1843 onder BALARD en DUMAS leerling werd aan de »école normale"
te Parijs. In '48 werd hij leeraar in de physica aan het lyceum te
Dyon, doch ging reeds 3 maanden later als hoogleeraar in de chemie
naar Straatsburg. In 1854 tot deken aangesteld van de te Rijssel nieuw
opgerichte faculteit, keerde hij in '57 naar Parijs terug om de di-
recteur's woning der »école normale" te betrekken. In '62 werd hij
lid van het Institut (in de afdeeling voor mineralogie) en eenige
jaren daarna »secrétaire perpétuel" van dit lichaam. In 1881 volgde
hij LITTRÉ op als lid van de academie en in '89 legde hij al zijn
betrekkingen neer om zich geheel te wijden aan het instituut dat zijn
naam draagt.¹

Hij overleed, na lang lijden, te Villeneuve-l'Étang, bij Parijs,
28 September 1895.

---

¹ Zie hierover: *Album der Natuur* 1886, blz. 268 en 1889, blz. 92.